

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)
În România un an . . . . . 10 lei
„ „ șase luni . . . . . 6 „
În toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ șase luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/4 pagină : 10 lei.

No. 14.

DUMINICĂ 24 IANUARIE 1910

Vol. 7.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

„Eroii” lui Thomas Carlyle în românește. — Revista revistelor.

CEȘTIUNI SOCIALE :

N. EM. TEODARI. *Criza disciplinei sociale.*

FOLKLOR :

TH. D. SPERANȚIA. *Lăutarii și poezia populară.*

ION CHIRU-NANOV : *Nunta la țară.*

LITERATURĂ :

GIUSEPPE GIACOSA. *Prolog la „o partidă de șah”.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Lămuriri pentru „Falanga”.*

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT. *Politica Românilor din Ardeal.*

NOUȚĂȚI

Eroii lui Thomas Carlyle în românește.

Zilele acestea va apare într'o excelentă traducere datorită d-lui Const. Antoniadă, capo d'opera lui Thomas Carlyle : «Eroii». D-l Antoniadă a scris la această traducere următoarea prefață în care expune pe scurt viața și opera marelui gânditor englez :

«Puțini scriitori au avut asupra timpului lor o înrăurire atât de mare ca Thomas Carlyle asupra vieții și literaturii engleze a secolului al XIX-lea. Omul acesta, atât prin opera lui vastă, adâncă, originală, cât și prin viața lui nobilă și demuă, rămâne una din figurile dominante ale tuturor timpurilor. Atât timp cât se va citi englezește, «Evanghelia de aur a Tăcerii», cum numea criticul John Morley opera lui Carlyle, va fi una din cărțile împărătești ale literaturii engleze. Și opera aceasta nu este numai Evanghelia Tăcerii, ci mai presus de toate o Evangheliă a Adevărului și a Muncii. Ceeace Carlyle a pus în evidență în toate scrierile, critică literară, biografie, istorie, polemică, filosofie, este valoarea personalității morale, valoarea vieții individuale fondate de muncă și sinceritate. Această operă, fie că este vorba de romanul filosofic *Sartor Resartus*, or de marile istorii : *Revoluția Franceză*, *Oliver Cromwell*, *Frederic cel Mare*, fie de încercările critice, or de scrierile polemice : *Chartism*, *Trecut și Present*, *Pamfletele zi-*

lei din urmă, este o continuă luptă pentru adevăr și sinceritate. Această luptă, care a fost rostul vieții lui, este pentru Carlyle sâmburile și secretul *eroismului*. În cartea asupra *Eroilor*, pe care o înfățișăm astăzi într'o traducere românească, definiția cea mai înaltă a eroului este aceea de om sincer.

Viața lui Carlyle (1795-1881) a fost în deplină armonie cu doctrinele lui ; nu numai că a propovăduit eroismul, munca fără nădejde de răsplată, energia morală, noblețea și demnitatea vieții, dar le-a și înfăptuit. Omul acesta singuratec și tăcut, aspru la înfățișare, dar cu sufletul deschis pentru tot ce eră înalt și nobil, ieșit dintr'un neam viguros de țărani scoțieni pentru care vieța nu eră un joc, ci o sforțare și o încordare activă, care nu a scris un singur rând pe care să nu-l fi crezut adevărat din toată inima, a fost toată viața un erou. Eră sincer cu sine și cu ceilalți oameni ; muncea fără să se gândească la ce aveau să zică alții de munca lui ; nu umblă după răsplată și onoruri ; și când acestea, întru târziu, au venit spre el, le-a refuzat cu o demnitate care amintește pe Spinoza. Era un spirit adânc religios, în afară de orice biserică stabilită, pătruns de misterul și divinitatea existenței ; credea în legea datoriei morale, prin care se realizează Ideia divină care e în om, în demnitatea și chemarea vieții omenești, în divinitatea muncii. Munca eră pentru el adevărata rugăciune, cel mai nobil mijloc de a realiza porunca dumnezeiască. Un adevărat profet, omul acesta ; ca un profet a apărut în ochii celor cari l-au cunoscut și l-au ascultat, ca un om care aducea o veste și transmitea o poruncă.

Dintre toate scrierile lui Carlyle cea mai răspândită și mai iubită în toată lumea anglo-saxonă este desigur cartea despre *Eroi*, *Cultul Eroilor și Eroicul în Istorie*. Într'ansa găsim filosofia istoriei pe care o profesă acest însemnat cugetător intuitiv. Două sunt ideile fundamentale ale operii : ideia veșnicei metamorfoze și ideia eroicului. Amândouă se pot rezuma în această formulă : societățile omenești sunt într'o continuă prefacere, și oamenii mari, eroii, sunt agenții tuturor metamorfozelor. La lumina acestor idei, Carlyle cercetează istoria europeană dela păgânism încoace, sub formele diferite pe care le-a îmbrăcat eroismul în decursul vremurilor : eroul ca divinitate, ca profet, ca poet, ca preot, ca om de litere, ca rege. La originea oricărei prefaceri însemnate a vieții adevărate a popoarelor, care este viața cea spirituală, găsim câte un erou. Tot ceea ce vedem săvârșit pe lume este realizarea gândurilor ce trăiau în oamenii mari trimiși pe pământ. Istoria universală, în ochii lui Carlyle, este istoria oamenilor mari cari au muncit aci. Eroul este omul care pricepe mai în adâncul ei realitatea, omul care stă în atingere cu faptul divin și etern al Universului ; nimic nu-i poate întuneca această viziune. El lucrează în sfera interioară a lucrurilor și pășește pe tărâmul solid al realităților. Nici chimerele, nici cunoștința din auzite

n'au loc în sufletul lui tare. Tot ce crede, tot ce cugetă, tot ce face, pornește din adâncurile curate ale firii lui. Eroul este prin excelență omul veridic, omul care caută și spune adevărul cu orice preț: calitatea lui de căpetenie este sinceritatea, — o sinceritate adâncă, aspră, sălbatică, — cum o numește de de atâtea ori Carlyle. Eroul este în același timp omul original, omul trimis din infinitul necunoscut cu o veste pentru noi, veste pe care mai curând sau mai târziu omenirea e silită să o asculte și să-i urmeze. Eroul croiește drumurile spirituale pe cari are să pășească multă vreme omenirea, drumuri cari din ce în ce se deschid tot mai largi. El aduce ordinea pe lume, din chaos face un cosmos; El e dușmanul înăscut al neorânduiei, al anarchiei. — Adorarea eroilor, cultul lor, este un fapt universal și necontestabil. Omul este un adorator înăscut al celor ce se ridică deasupra sa. Adorarea aceasta este de aceeași natură cu minunarea care ne cuprinde în fața misterului existenței. Este cel mai nobil sentiment al omului, piatra angulară a sufletului său, sămburele religiei și al societății oamenilor. Este ceva etern și veșnic tânăr.

Ceeace uimește în orice scriere a lui Carlyle, pe lângă înălțimea avântului profetic și adâncimea gândurilor, este stilul acela unic care nu-și găsește pereche în nici o literatură. E cu totul neobișnuit, și cum rupe cu toate tradițiile de gramatică și sintaxă, multora a apărut ceva monstruos. În câteva rânduri este greu de caracterizat acest stil atât de personal, cu bogăția, vigoarea și vehemența lui, cu toate ciudățeniile voite de multe ori, de multe ori impuse de imaginația puternică a vizionarului, căruia nu-i ajungeau cadrele obișnuite ale limbajului comun. Pentruca publicul românesc să-și poată face o idee despre acest stil, în traducerea pe care o prezentăm astăzi, urmând cât mai de aproape originalul, am păstrat construcția de frază a lui Carlyle, cu toate curiozitățile ei, cu punctuația cam neobișnuită, cu abuzul de majuscule. Sperăm să nu fi trădat prea mult cugetarea acestui minunat scriitor».

Januarie, 1910.

* * *

Revista Revistelor

Viața Românească, Decembrie. Literatură de M. Sadoveanu, A. Stavri, Jean Bart, I. A. Brătescu-Voinești, M. Codreanu. — d. A. Philippide continuă critica scrierilor profesorului G. Weigand din Lipsca. — Dr. Constant C. Georgescu-Severin pune într-o lumină foarte favorabilă rolul comisiunilor regionale create prin noua lege a învoielilor agricole:

«Ca concluziune, putem zice că Comisiunile regionale au fost un instrument de armonie între clasele agricole, și ele au fost animate de cele mai bune sentimente. Ele n'au fixat minimum de salariu și maximum de arendă în întâmplare, ci după norme riguroase, și, astfel, au răspuns chemării lor, apărând deopotrivă marea proprietate și pe săteni.

«Faptul de a avea adevărați reprezentanți ai lor în Comisiunile regionale a liniștit mult pe săteni.

«Se știe că ideile, chiar greșite, influențează întotdeauna acțiunile sătenilor noștri. Ideia că au reprezentanții lor înaintea puterii centrale, cari le susțin interesele, determină pe săteni a avea mare încredere în tablourile de prețuri și, în același timp, le însușește sentimentul de ordine, pe care nu l'au avut până acum.

«De câteori am auzit pe săteni cerând, fără să cunoască în amănunțime tablourile, să plătească prețurile din «Lege», voind prin aceasta să-și arate încrederea în lucrările Comisiunii regionale, în care au avut și ei delegați.

«Existența Comisiunilor regionale a făcut posibilă tranșarea pe cale pașnică a conflictelor inerente între capital și muncă și stabilirea de comun acord, în mod anticipat, a soluțiilor conflictelor care s'ar ivi în practică.

«Pe de altă parte, amândouă clasele au avut prilejul să se

cunoască mai de aproape, și aceasta a fost o binefacere pentru liniștea țării.

«S'a petrecut o prefacere în mentalitatea lor: sătenii s'au convins că proprietarii nu sunt așa de căinoși, cum s'a crezut, și, contrar, proprietarii s'au putut convinge că nici sătenii nu sunt așa de revoluționari, n'au pretențiuni absurde și că sunt destul de concilianți.

«S'au risipit, astfel, multe echivocuri și idei greșite, cari dăinuiau pentru nenorocirea acestei țări.

«S'a mai constatat, prin Comisiunile regionale, că acordurile sunt posibile, chiar într-o materie care a dat naștere la atâtea conflicte, atunci când se discută fără patimă.

«În Comisiunile regionale, delegații fiecărei clase pare că au avut o altă mentalitate decât aceia a clasei lor, și au soluționat problemele numai din punct de vedere al intereselor generale ale agriculturii.

«În sfârșit, pentru săteni, acordarea acestei reprezentări economice e cel puțin tot așa de importantă ca și cea politică, căci interesele economice primează pe cele politice».

Intr-o substanțială «cronică științifică» d. Dr. Leon arată însemnătatea și dezvoltarea parazitologiei. D. P. N. Panaitescu asupra *Expoziției școalelor de meserii*: «pentru că reușita să fie deplină, mai este încă un pas de făcut: Școalele de meserii n-ar trebui să se prezinte, de fapt, înaintea publicului numai cu unele obiecte bine executate, căci, dacă ne gândim puțin, vedem că din asemenea școli nu trebuie să iasă decât obiecte bine executate. De aceea, pasul ce trebuie să-l facă acum Școlile de meserii, ar fi crearea a cât mai multe ateliere cu absolvenții lor. Și, după cum s'au prezentat astăvară, suntem în drept să ne așteptăm ca la o viitoare expoziție să vedem același local plin cu obiecte, executate însă în atelierele absolvenților Școalelor de meserii, stăpâni de ateliere. Aceasta este menirea Școalelor de meserii, și nu este nici-o îndoială că ele și-o vor îndeplini»

Vieța Nouă, 15 Ianuarie.—O. Densușianu insistă asupra dreptului pe care îl are critica de a înlătura tot ce este mediocru în literatura de astăzi:

«În destrăbălarea care domnește azi în literatură, în mijlocul toleranței, la adăpostul căreia se răsfată atâți dezertori din școală ori pretențioși, peste cari anii au trecut fără să lase mai multe daruri ale culturii, ori cine închide ochii se face vinovat de o faptă rea».

Este de remarcat că aproape în același timp s'au criticat cu severitate producțiile literaturii din urmă de către direcțiunea revistei *Falanga* în *prima verba*, de către d. Porn în coloanele acestei reviste, și de către d. Densușianu în articolul semnalat aci.—Un articol de polemică al d-lui D. Caracostea cu d. M. Dragomirescu.—Bucăți literare de M. Elian, S. Bascovici.

Ramuri, 1 Ianuarie.—Împlinindu-se patru ani de când a apărut această revistă, d. C. S. Făgețel scrie:

«Să nu uitate nimeni însă, că această grupare din jurul revistei «Ramuri», a adus aici, în acest oraș, o luptă, o strășnică luptă de prefacere; că această grupare tânără reprezintă aici, o netăgăduită forță morală și c'a izbutit, în răstimpul a patru ani, să creeze un spirit nou, un tineret nou și să deschidă, prin urmare, izvoarele unei vieți nouă».

D. Bogdan-Duică apreciază comedia în versuri *Cometa* a poezilor A. Mirea:

«Cometa» nu are valoarea unui fapt decisiv în dezvoltarea teatrului român și de aceea directorul teatrului național a putut s'o așeze în rândul acelor piese ce se pot juca ori nu, la care se poate renunța fără nici o pagubă pentru teatru.

VERAX

CESTIUNI SOCIALE

CRIZA DISCIPLINEI SOCIALE

În toate manifestările vieții de azi se simte o scădere a disciplinei: în școală, în armată, administrație, familie, biserică, pretutindeni. Ori unde există și trebuie să existe o ierarhie, nu mai întâlnim abnegație, acea renunțare de sine atât de necesară spiritului de ordine. Fiecare vrea să rupă cercul unde se găsește, hotărul îndatoririlor lui, să pășească dincolo, neîntrebându-se dacă are și aptitudinea trebuitoare pentru aceasta.

Competință? Dar cine nu e competent azi, cine nu are o părere personală, o părere a lui, în orice chestiune! Elevul judecă pe profesor, soldatul pe comandant, copistul pe prefect, notarul pe ministru și așa mai departe.

Ordinea însă cere supunere, supunere acceptată; voită, fiindcă altfel de supunere nu mai poate fi concepută acum. Dar tocmai asta lipsește mai mult, supunerea voită, constrângerea spontană în săvârșirea îndatoririlor ce le are fiecare.

Pricinile sunt de mai multe feluri: abuzurile autorității însăși, libertatea rău înțeleasă, individualismul.

În ceeace privește autoritatea, ea, cea dintâi dă semnalul neascultării prin neaplicarea dreaptă a legilor. Toți cei ce dețin o fărâmă de autoritate, dela primul ministru până la cel din urmă polițist, în loc de a respecta desăvârșit legea, pentru a da pildă de disciplină, ori o înconjură în favoarea amicilor și partizanilor, ori o prefac într'un instrument de opresiune pentru adversari. S'a ajuns astfel la rezultatul foarte dăunător, că legea nu mai e simțită decât prin părțile ei vexatorii: impozit, serviciu militar, dări, monopol și o mie de formalități costisitoare. E ca un om care caută regulat ceartă, ori de câte ori pătrunde, poftit sau nepoftit, în casa noastră.

Și aceasta când? Într'o epocă unde conștiința individuală e considerată ca sacră, autonomă; când spiritul de cercetare a pătruns până și în păturile cele mai de jos.

Că asemenea fapte sunt menite să slăbească disciplina, fiecare o înțelege, nici nu mai e nevoie de prea multe explicări. Și ce aș putea spune eu nou, când presa, la noi ca și aiurea, dar mai ales la noi, zilnic denunță și discută atâtea călcări de legi, călcări săvârșite tocmai de către acei ce sunt chemați să supravegheze justa lor aplicare.

E mai instructiv, cred, să vedem, în ce împrejurări libertatea și individualismul, cele două principii pe cari se întemeiază întreaga civilizație contemporană, devin ele însăși cauze de indisciplină.

I

Fiecare epocă aduce neapărat un contingent de idei noi și drepte. Aceste idei însă, dezvoltându-se cu excluderea contrariilor lor, ajung excesive; deși drepte, împinse prea departe, ele devin false, se transformă în jug și jugul acesta modern nu e mai puțin strâmt decât restricțiunile tradiției rău înțelese. Așa s'a întâm-

plat cu ideea personalității. Prin personalitate se înțelege îndeobște tot ceeace este bun într'un om oarecare, în deosebire de individualitate, care cuprinde și calitățile particulare și slăbiciunile particulare, acestea din urmă putând covârși adeseaori pe cele d'întâi. De la cultivarea personalității, s'a căzut în cultul eului, ceeace nu este tot una, și în cultul energiei, uitându-se că energia nu este numai decât bună prin natura sa, prin felul indiferent sau nu al manifestărilor sale.

Atacurile pe cari le dau azi unii sociologi individualismului, și simpatia cu care e primită atitudinea lor, e ca o reacție împotriva acestei stări de lucruri. Vrednic de notat este, că ambele tabere pretind a avea știința de partea lor. Adversarii individualismului, de pildă, aleg numai datele cari pot servi să arate dependența reciprocă a ființelor, subordonarea individului grupei. După Espinas și alți naturaliști, orice organism este o colonie de indivizi, trăind solidar unii cu alții în vederea unor funcțiuni comune. Unii sociologi, ca Novicow, Gumplovicz, Durkheim, interpretând aceste date și aplicându-le în domeniul sociologiei, ajung la încheerea că individul este un produs, nu un producător, că conștiința lui este un simplu efect al conștiinței sociale.

Această totală înecare a individului în comunitate este, cred eu, tot atât de dăunătoare societății, ca și excesele însăși ale individualismului. Individul, la urma urmei, este o realitate fundamentală, fiindcă mai ușor poți defini societatea prin individ, decât individul prin societate. Societatea nu există decât prin reunirea indivizilor cari o compun, conștiința ei ar fi o pură abstracțiune, o entitate, dacă indivizii ar fi niște elemente lipsite de conștiință proprie. Conștiința socială rezultă din reprezentățiunea și sentimentul ce are fiecare despre legătura sa cu ceilalți și, dacă conștiința socială la rândul ei, influențează pe aceea a individului, în nici un caz nu o creează. Rămâne deci bine stabilit, că unitatea ultimă și autonomă, că unitatea conștientă nu e societatea, ci individul, persoana. Ar fi într'adevăr absurd să admitem că, dintr'o însumare de organisme inconștiente, să se nască în fiecare, prin simplul fapt al însumării, o conștiință cel puțin embrionară. Omul nu este conștient fiindcă e sociabil, ci este sociabil tocmai fiindcă este conștient și raționabil.

Afirmarea adoptată în știință, că celula există pentru individ și nu individul pentru celulă, nu-și poate avea locul în sociologie.

«Pe când celula există pentru individ și nu individul pentru celulă, zice Gaultier, societatea este făcută pentru individ și nu acesta pentru dânsa. Inzestrate cu existență proprie, netrăind decât în și prin unitățile ce le compun, familia, patria, omenirea, n'au un scop particular și conștient ca ființări de sine stătătoare. Nu există în realitate, altă țintă decât persoana. Toate formele, toate combinațiunile, toate grupurile sociale n'au de sigur, alt motiv de existență, decât pentru a îngădui fiecăruia să-și desăvârșească natura sa. Oamenii nu s'au reunit în vederea societății ca niște cărămizi în vederea unui edificiu. Contrar celor ce au loc în arhitectură, în sociologie, totul nu există decât pentru binele părților»¹⁾.

1) L'individu dans la société.

Societatea e ținută prin urmare să caute a dezvoltă cât mai multe individualități. Pe acest fapt se întemează și principiul libertății. Diversele transformări prin cari au trecut toate societățile politice sau familiale, dovedesc că ele au tins pururea către o mai mare independență individuală, prin urmare către o mai mare libertate. Din vremea evului mediu, care a fost o epocă de atârnare și servitute în toate domeniurile vieții, — atârnarea creștinului de biserică, a vasalului de senior, a servului de proprietarul fonciar, a muncitorului de corporație — până în zilele noastre, diferitele State n'au încetat de a evolua spre o mai întinsă libertate și, prin urmare, spre un mai mare individualism.

Societățile nu pot progresa decât potrivit cu cantitatea de libertate pe care o pune la îndemâna membrilor săi. Fără libertate și, prin urmare, fără drepturi, diversitatea indispensabilă vieții ar face loc uniformității și morții. Starea staționară a Chinei este o dovadă, alături de progresele realizate sub hegemonia libertară a Angliei.

Individualismul e necesar și colectivităților. Intr'adevăr, cum ai putea să respecti pe alții, dacă nu știi să te respecti mai întâi pe tine? Cum ai putea să acorzi o demnitate altora dacă nu ai conștiință despre demnitatea ta proprie, mai întâi? Un om degradat niciodată nu va fi în stare să înțeleagă și să admire virtutea, entuziasmul, el va vedea pretutindeni numai propria sa pată. Tăria de caracter și mândria dreaptă, nobilă, sunt singurile mijloace prin cari putem ajunge, nu numai la o exactă apreciere a valorii altora, dar și la respectul calității lor de om.

Individualismul este un factor hotărâtor pentru bunul mers al progresului, în orice caz mai hotărâtor decât resemnarea:

«Dacă resemnarea pasivă, dacă *rabdă și taci* poate, în unele cazuri, să fie profitabile; dacă individul trebuie să se supune legii, e neapărată nevoie ca el să se revolte înaintea nedreptății ce ea îi comandă, să nu o asculte și chiar, dacă el va suferi din asta, să protesteze supunându-se, cu atât mai vădit când ea lovește în alții. Mersul înainte nu atârna numai dela supunere, dela adaptarea pasivă la realitate, dar și din nemulțumire, din agitația neliniștită către o stare mai bună. Dogma de astăzi nu este ea, în multe cazuri, erezia de ieri? În realitate, societățile nu pot progresa decât prin progresul membrilor ei. Ce nu datorează oare societățile oamenilor mari? Instituțiile existente sunt ca o prelungire a umbrei lor. Un Newton, un Lineu, un Dalton, un Berzelius, un Watt, un Ampère, un Descartes, un Goethe, un Hugo, un Rembrandt sau Beethoven sunt creatori de valori noi, de cari profită, nu numai o națiune, dar omenirea întreagă» (Paul Gaultier).

Iată ce zice în această privință și unul din scriitorii noștri: «Fără aparițiunea indivizilor, ce sunt constituiți altfel decât aceia din media comună, și fără ajutorul ce indirect se dă acestora prin nimicirea celor neapți de a-i imita, transformările sociale nu ar urma o direcțiune constantă, nu ar fi o istorie a vieții popoarelor. Negreșit, nu zicem, că istoria popoarelor stă exclusiv în pomelnicul oamenilor constituiți altfel decât cei din media comună, căci viața socială nu se restrânge nu-

mai la acești oameni excepționali, ci viața socială îmbrățișează poporul întreg, dar zicem numai că fără acești oameni excepționali nu ar fi cauză de diferențiere și prin urmare înaintare în mijlocul societăților. Aparițiunea unor schimbări brusce, cari să cuprindă pe toți membrii societății deodată, nu întâlnim nicăeri; ori unde ne îndreptăm cercetările, găsim variațiuni individuale cari se propagă și aduc cu timpul transformări sociale; totdeauna scânteia noutății scapără într'un suflet individual.» (C. R.-Motru).

II.

Concepția individualistă s'a impus și în morală. Aceasta astăzi, nu se mai mulțumește cu virtuțile pur negative, adică nu se mai mulțumește a cere doară să nu faci rău. A nu fi coleric, vanitos, lacom, luxurios, avar, invidios înseamnă mult, de sigur, dar încă nu este tot. Viața e o veșnică luptă, ne spune știința, și morala trebuie să ia act de afirmările ei. Cum ar putea cere morala o viață curat contemplativă, când pretutindeni întâlnește numai acțiune, efort, energie? Aici stă însă și pericolul. Fiindcă pretutindeni întâlnim acțiune, am început să legăm de aceasta și însușiri cari nu-i sunt numaidecât inerente. Omul activ, de pildă, numai fiindcă e activ, e considerat ca folositor și moral, fără multă cercetare. Am ajuns astfel la cultul energiei pentru energie, neglijând tocmai ceea ce este mai demn de însemnat: direcțiunea ei.

Dovezi, despre acest cult, avem destule.

Iată două mari personalități: Tolstoi și Ibsen, un slav și un om de nord. Cel dintâi a scris articole, manifeste, broșuri peste broșuri în chestiunile sociale și morale, propovăduind bunătatea, mila, resemnarea. Cel de-al doilea a scris drame. Și cu toate acestea Tolstoi e admirat numai ca artist, ca literat, pe câtă vreme Ibsen, e admirat și ca cugetător. Aceasta, fiindcă ideea, concepția filozofică ce se desprinde din opera lui Ibsen, contrar celei a lui Tolstoi, coincide cu credința generală că energia e bună și salutară prin ea însăși. «Loc la soare, strigă Brand, loc pretutindeni pentru cine vrea să fie el însuși! Este un drept pe care fiecare îl are și eu nu mai cer altul!»

Dar sunt atâtea feluri de a fi cineva el însuși! Este acela al desfrânatului, al sgârçitului, al tiranului, după cum este acela al eroului, entusiastului, al sfântului. Preotul Brand, una din creațiunile la care autorul pare că ține mai mult, are o conștiință rigidă și o voință neînduplecată. Care este însă rezultatul eforturilor lui? Dezolarea. El luptă, se sacrifică pe sine, dar sacrifică și pe ai săi: mama, copilul, soția și o fată tânără care se îndrăgostește de dânsul.

În o altă dramă a sa, tânăra Nora apare la început naivă, curajoasă și foarte devotată bărbatului său. Ea descoperă însă curând, că între sentimentele lor există o prăpastie și părăsește casa spre a începe o viață nouă. Fapta ei este un mare act de sinceritate și de voință, dar ce va fi viața ei cea nouă, nu putem să știm. Ibsen este admirabil în analiza ce o face ipocriziei sociale, și lașității omenești, când începe însă viața «cea nouă», el ne lasă în vag. Alături de negațiune, nu vedem afirmațiunea; alături de idealul doborât, nu vedem pe cel

ce se ridică. «Eroi lui, zice Schuré, nu-și pierd speranța în omenire, dar toți sfârșesc ca niște misantropi și neputincioși. Educatorul social Rosmersholm, Solness constructorul, Borkman economistul, Rubek sculptorul, au toți idei frumoase și scopuri mari, dar cugetarea lor n'are nici o putere de radiare, nici o putere regeneratoare. Din potrivă, ei sterilizează sufletele nobile cari se apropie de dânșii». Observația lui Schuré e justă, o simțim și noi, dar asta nu ne împiedică să strigăm înaintea, ca Brand, fără a ne întrebă ce va mai fi pe urmă: «Loc la soare, loc *pretutindeni* pentru cine vrea să fie el însuși! Este un drept pe care îl are fiecare și noi nu cerem un altul!»

Dacă energia pentru energie, a găsit o întrupare și o formă literară în creațiunile dramaturgului Ibsen, expresia sa filozofică o întâlnim neîndoios la Nietzsche. Acesta atacă în prima linie creștinismul, religia compătimirii, care stă în contradicție cu sentimentele ce sporesc energia spre viață:

«Viața, zice el, este în fond: asimilare, luptă, cucerire a tot ce este strein și slab, zdrobire, cruzime, constrângere, cotropire, și cel puțin, și în cazul cel mai blând: exploatare... Individul, în mijlocul unei aristocrații sănătoase, va trebui să fie o voință îndreptată spre putere; el va crește, va cuceri în jurul său; va tinde spre dominare, — nu din cauza vreunei așa zise morale, — ci din cauză că într'nsul este viață, și viața este tocmai voința spre putere. Morala stăpânilor cere putere trupească și o sănătate înfloritoare, bogată și clocotitoare, dimpreună cu tot ce este necesar pentru conservarea lor: războiu, aventuri, vânătoare, joc, luptă și toate câte se leagă de o faptă riguroasă și liberă».

Și morala aceasta a stăpânilor — care cere putere, luptă, constrângere și, în cazul cel mai blând, *exploatare*, — convine tuturor, fiindcă toți vor să fie stăpâni. Cu toate exagerațiunile lui, Nietzsche este tocmai în nota culturii noastre europene, fapt pe care l-a semnalat și d. C. Rădulescu-Motru, după care am reprodus citatul:

«Europeanul de azi, zice d-sa, are ca ideal puterea; puterea asupra sa și puterea asupra naturei. Toate manifestațiunile sale sunt judecate după sporul de energie pe care ele îl aduc... Idealul lui Nietzsche, cu toată înfățișarea sa exagerată, nu stă ca o notă discordantă în mijlocul culturii europenești. Nietzsche scrie pe placul celor mai intime aspirațiuni ale omului modern. El îndeamnă la luptă, la cucerire. Mijloacele, pe cari el le recomandă pentru această luptă și cucerire, pot fi discutabile și chiar greșite; ținta însă însăși este înțeleasă și cam în genere admisă. (Puterea sufletească p. 52).

Individualismul a fost considerat la început ca un scop în sine, ca un țel necesar și suficient în același timp, către care trebuie să se îndrepte toate eforturile omului. Individualismul astfel înțeles, duce însă la egoism, la un subiectivism exagerat, în care însușiri cu totul extraordinare, de sigur, se amestecă în chip de necrezut cu lipsuri și cusururi tot așa de extraordinare: dorința mișcelească de a ajunge cu orice preț, sensibilitate și ațățări nepotolite, nestatornicie, neliniște în fapte, lipsă de lămurire și siguranță în cele mai însemnate probleme ale vieții și mai presus de toate o

mare șovăire de voință. O ațățare cât de mică, vezi că înviorază pe foarte mulți inși, dar înviorarea nu ține, ci se stinge repede și odată cu ea se sting planurile și hotărârile. Individualismul ajunge astfel, prin însăși excesele lui, la rezultate cu totul contrarii celor ce își propusese. În loc de a sporî energia, el o omoară, aducând cu sine inerția, plictisul, nemulțumirea, discordia, slăbiciunea, sterilitatea. Fiindcă nu pot să-mi țin voința mult timp încordată într'o anume direcție, fiindcă nu pot să muncesc stăruitor, mai bine împiedic și pe ceilalți să muncească, — nu e și asta o manifestare a energiei? Decât să păstrez ordinea, decât să mă sforțez și să mă supun legii, constrângându-mă pe mine, nu e mai ușor să stau cu brațele încrucișate și să nu ascult de nimic? Iată de unde vine criza disciplinei. Sindicatele funcționarilor francezi, în marea lor majoritate, sunt un fel de sistematizare a indisciplinei, pe față.

III.

Din cele arătate până aci se poate ușor înțelege, că nu individualismul e pricina indisciplinei, ci excesele lui. Cine se gândeste astăzi să combată principiile libertății, de unde au izvorât atâtea bunuri sociale, dar pe cari, vai, se sprijină și multe nedreptăți? Trusturile de orice fel, de pildă, nu se bazează ele oare pe principiul libertății? Când doi, trei milionari se unesc și stabilesc un monopol, ei fac negreșit uz de libertatea lor personală. Și totuși nu există apărare mai mare decât aceea ce rezultă din asemenea monopoluri cari, punând stăpânire pe obiectele de primă necesitate, dictează în urmă prețurile ce le convin fără ca consumatorii să poată face vreo împotrivire.

După cum libertatea are o limită, aceea de a nu lovi în libertatea altora, tot așa are o limită și individualismul. Societatea, se știe, nu poate să progreseze decât prin progresul indivizilor cari o compun. Libertatea este tocmai posibilitatea pentru individ de a tinde la deplinul exercițiu al facultăților sale, la deplina desvoltare a activității lui. Libertatea desvoltării fizice, intelectuale și morale a fiecărui om, a fost, este și va fi prima condiție a progresului societății întregi. Facultatea aceasta de desvoltare a individului însă, nu trebuie să împiedice facultatea de desvoltare, tot atât de necesară, a celorlalți indivizi. Orice alcătuire politică sau socială care ar căută să determine altfel marginile individualității, ar fi contrară legilor naturale ale evoluției sociale.

Dreptul individului e limitat de drepturile celorlalți indivizi, nimănui nu-i este îngăduit să se ridice în stăpân absolut al actelor sale, fiecare datorând societății cel puțin tot atât cât își datorește sie-și, pentru binefacerile ce ea îi pune la îndemână, pentru protecția ce i-a dat la început, pentru obligația ce o are, prin propria sa natură chiar, de a transmite și altora, urmașilor, ceea ce a primit.

Lucrurile omenesci s'au desfășurat pururea între două tendinți opuse: exagerările individualiste și contrariile lor. Individul nu are toate drepturile, dar societatea nu le are pe toate. Adevărul stă la mijloc. În fiecare mo-

ment al istoriei, problema eternă e de a găsi termenul mijlociu care să concilieze aceste drepturi, problema solubilă în parte, și numai pentru acel moment.

Pentru momentul nostru, de pildă, soluția o dă *Solidarismul*, care nu este încă o doctrină clar definită, după cum foarte bine spune Léon Bourgeois, ci mai mult o sinteză ce se desăvârșește acum, sub ochii noștri.

Din lupta economiei clasice cu socialismul s'a desprins mai întâi o idee, care planează deasupra ambelor acestor sisteme. Această idee nu este o încercare de transacție între grupuri și partizi, o operație de tactică politică, cum s'ar zice, care să justifice conclucrarea a câtorva personalități cu programuri diferite, ci o opinie concepută dintr'un punct de vedere mai înalt, mai cuprinzător, de unde să poată fi privite și apreciate toate activitățile omului.

Solidarismul nu e opera unei singure persoane, ci a lumii întregi. El implică în sine un chip general de a gândi, pe care îl întâlnim, mai mult sau mai puțin, pretutindeni: la literați ca și la oameni politici, în opera scrisă a filosofilor ca și în opera trăită a oamenilor de stat, în instituțiile private ca și în legi, la popoarele latine ca și la germani sau anglo-saxoni, în statele monarhice ca și în republicele libere.

«Solidarismul, zice Leon Bourgeois, este revendicat de către partizanii cei mai diferiți, aparținând punctelor celor mai îndepărtate ale orizontului filosofic și politic; fiecare caută a-l lega de ansamblul doctrinelor sale anterioare. Il întâlnim propovăduit la socialiștii creștini, pentru cari el înseamnă aplicarea preceptelor evanghelice; îl întâlnim la unii economiști, și pentru aceștia înseamnă realizarea armoniei economice; pentru unii filosofi, este legea biosociologică a lumii; pentru alții, legea înțelegerii universale; pentru pozitivisti, altruismul. Pentru toți, în fond, și sub nume diferite, concepția se reduce la această idee fundamentală: Intre fiecare individ și toți ceilalți există o legătură necesară de solidaritate și această legătură numai, va putea să dea măsura drepturilor și datoriiilor fiecărui către toți, și ale tuturor pentru fiecare»¹⁾.

Adevăratul înțeles al solidarității s'a lămurit însă mai bine în congresul de «Educație Socială» ținut în Septembrie 1900. La acest congres, între altele, s'a pus întrebarea dacă «solidaritatea» nu este unul și același lucru cu «fraternitatea». Din discuțiile urmate între d-nii Payot și Gouffé, putem trage următoarele încheeri:

În fiecare instituție omenească există o parte juridică în care obligațiunile fiecăruia față de ceilalți sunt definite, determinate și sancționate, și o altă parte în care, pe deasupra obligațiunilor sancționate, mai planează altele de ordin moral, pe care nici o sancțiune legală nu le poate determina. Această din urmă parte este fraternitatea.

Fraternitatea are un înțeles larg și vag, ea este o obligațiune pur morală; solidaritatea, cred eu, este partea din fraternitate, care tinde a se preface, din datorie pur morală, în datorie legală. Cu cât va fi mai mare partea ce se va preface din obligațiune morală în obli-

gațiuni legală, cu atât și individualismul va fi mai bine înțeles și limitele lui mai bine păzite.

Acum, care și cum va fi solidarismul în ultima sa fază, nu o putem spune; destul că el prinde rădăcini și se generalizează ca idee. Înainte aveam familia, comuna, biserica, patria; azi avem atâtea asociații mutuale, cooperative, sindicale, științifice, educative, de binefacere, de utilitate locală sau generală, prevăzute cu un statut legal, constituite în corp și recunoscute ca persoane civile. Toate aceste asociațiuni nu sunt decât câteva numai din multiplele forme pe cari le poate îmbrăca solidarismul.

De observat, însă, că nu orice asociație e solidaristă în sensul larg al cuvântului, multe din ele întemeindu-se pe un egoism colectiv, analog cu acela al trusturilor în genere. Sindicatele franceze, de pildă, diferă mult de syndicatele engleze. Pe când dezideratele acestora din urmă sunt raționale și în perfect acord cu interesul general, dezideratele celor d'întâi nu au în vedere decât interesul profesional, mergând chiar până a voi să acapareze câteva din atribuțiunile însăși ale statului. Se înțelege, că nu despre acestea e vorba aici.

Asociațiunile solidariste cari, având, firește, grije de interesele lor, știu să respecte și interesele altora, pe lângă foloasele materiale ce aduc, dezvoltă și spiritul de disciplină, de ascultare. O asemenea asociație are nevoie de pace. Turburările o neliniștesc, căci ele întrerup condițiunile normale ale muncii pentru ani de zile, determinând greutăți enorme, cari se vor resfrânge toate asupra propriilor ei membri. Asociațiunea, prin urmare, este o sămânță de pace socială, legătura care apropie pe individ de individ, pe oameni de oameni, făcându-i să se cunoască mai bine, să se compătimească mai sincer, să se iubească și să se ajute mai mult. Asociațiunea, după cum vedem, este o forță nu numai economică, ci și morală, fiindcă ea transformă cu încetul conștiința însăși a individului, dându-i o noțiune mai clară și exactă despre persoana omului, despre drepturile lui, dar și despre îndatoririle lui.

N. EM. TEOHARI.

FOLKLOR

LĂUTARIII și POEZIA POPULARĂ CÂNTECELE BĂTRÂNEȘTI

Când e vorba de cântecele populare la noi, toată lumea se gândește la lăutari.

Se crede că lăutarii învață cântecele populare de pe unde pot, de pe unde le aud și apoi le cântă pe unde li se cere.

Unii cred și unii chiar au scris că lăutarii sunt și autorii cântecelor populare.

Lăsând la o parte celelalte cântece populare ne oprim deocamdată la cele cunoscute sub nume de *cântece vechi* sau *cântece bătrânești*.

Când auzi că lăutarii sunt știutorii și păstrătorii acestor cântece, cel întâiu lucru ce-ți vine în minte e să te întrebi:

— Dar ce memorie au lăutarii aceștia? Cum se poate să țină minte atâtea versuri?!

1) Léon Bourgeois. Solidarité.

Și întrebarea aceasta îți vine în minte pentru că aceste cântece sunt de obicei lungi de sute de versuri. Așa, de pildă, deschizând colecția lui G. Dem. Teodorescu, găsești:

Oaia Năzdrăvană de 212 versuri.

Iovan Iorgovan » 365 »

Șarpele » 425 »

Soarele și Luna » 450 »

Balaurul » 600 » etc. etc.

Se zice că la Arabi erau poeți cari recitau mii de versuri; dar nu ne așteptam ca și la noi să fie asemenea minuni. Cu toate acestea dacă un lăutar ar ști să recite numai aceste cinci cântece pomenite mai sus, ar trebui să știe pe dinafară vr'o două mii de versuri.

Două mii de versuri pentru o minte nu e puțin lucru.

Veți zice, însă: Lăutarii sunt specialiști, deci, două mii de versuri nu e mare lucru pentru un lăutar.

Așa ar fi dacă aceste două mii de versuri lăutarul le-ar cânta, adică recită în fiecare zi. Dar lucrul nu se petrece așa.

Cântecele populare sunt la sate ca mōdele pe la orașe. Un cântec e la modă acuma, anul acesta sau iarna asta, sau vara asta, apoi după dānsul vine altul, și după acela altul, și așa mai departe.

Și cântecul care e la modă acela se cântă: acela îl cântă și fetele și flăcăii și femeile și oamenii și babele și copiii: și câinii când latră și vacile când rag și pisicile când miaună tot cântecul acela îl cântă. Și când îl cântă toți trebuie să-l cânte și lăutarii.

După ce s'a trecut însă de la modă, atunci toată lumea îl cântă pe cel dela modă. Atunci lăutarii cântă și ei pe cel dela modă.

Dar cântecele cele vechi?

Acelea ca și mōdele vechi. Se mai găsește din când în când câte un amator care nu le-a uitat, câte un bătrân care își aduce aminte, la câte un prilej, la o nuntă, la o cumetrie, la un chef.

Vrea să zică la nuntă, la cumetrie, la chef se poate întâmpla să se găsească cineva care să-și aducă aminte de un cântec vechiu și deci să-l ceară lăutarului să-l cânte.

Dar prilejurile acestea sunt rari. Cântecele vechi sunt marfă eșită din modă, iară lăutarii sunt debitanți nu de mărfuri vechi ci de mărfuri la modă.

Ce face deci lăutarul când i se cere un cântec vechiu? Cântă și el cât își aduce amintē dintr'ānsul; iar încolo îl mai potrivește, îl mai cârpește cu bucăți luate de prin altele.

De obicei, între un amator de cântec vechiu și lăutar, se încinge câte un dialog ca acesta.

— Ian zi, măi: Cicoarea. Știi Cicoarea?

— Cum nu, mă rog, se poate!!

Lăutarul nici n'a gândit să auză de Cicoare, dar nu vrea să arāte că nu știe. Iși acordă deci vioara, face vr'o câteva arpejuri, mai șoptește ceva tovarășilor; spunându-le ce să cânte, adică spunându-le un cântec oarecare, apoi mai face vr'o câteva arpejuri ori *taximuri* — cum le zic ei — și înfărsit începe:

— Foicică ismă creață,
Intr'o Joi de dimineață,

Tuturor e cu dulceață,
Numai unul are greață,
Voinicel bălăiu la față.

— Ian, ascultă, măi—zice clientul—ce spui de dulceață și de greață?!...

— Apoi n'ai zis să cânt Cicoarea?

— Apoi așa e Cicoarea?!

— Dar cum e?

— Cicoarea e așa:

Pe pârâu de rouă
Plimbă-mi-se plimbă
Tânără mlădiță
Pe rouă desculță.

— A-ha, zice lăutarul, apoi āsta nu e Cicoarea, āsta e *Tudorel*.

— Aș, Tudorel! Ba e chiar Cicoarea.

— Ba, s'avem *pardon*. Cicoarea adevărată e așa:

Foicică ismă creață,
Intr'o Joi de dimineață...

— Nu, nu, nu:

Pe pârâu de rouă,
Plimbă-mi-se plimbă..

— Dar de unde, mă rog, Cicoarea pe pârâu de rouă! Āsta e Tudorel, zău, Tudorel. Tudorel e: Pe pârâu de rouă...

— Mă rog, eu voiu să-mi cânti: Pe pârâu de rouă.

— Ei, bine, dacă vrei, āsta e alt-ceva. Plăcerea D-tale. Zicem atuncea cuni vrei D-ta.

Acordă iar vioara, trage câteva taximuri, mai vorbește cu tovarășii și începe să le potrivească:

— Ș'apoi zice: «Pe pârâu de rouă
«Plimbă-mi-se plimbă
«Și iar se mai plimbă
«Și tot se mai plimbă»...

Mai trage câteva *taximuri* și începe iar cu foc de tot:

— Ș'apoi zice. «Foicică ismă creață
«Intr'o Joi de dimineață
«Tuturor e cu dulceață
«Numai unul are greață,
«Voinicel bălăiu la față.

— Iar greață și dulceață?!

— Apoi ce să fac, mă rog, dacă e așa?...

Clientul protestează, dar lăutarul e debitant, e negustor, caută să nu-și pearză clientul, face cum poate, și cântă ce poate.

Cum zic, lăutarii n'au de unde să știe toate cântecele, pentru că ei nu știu mai din nainte ce-o să cânte, cum nu știe un medic la ce boală o să fie chemat.

Lăutarii, cel mult, se îngrijesc să știe cântecele ori bucățile la modă, cât despre cele vechi nici habar n'au. Ei n'au repertor știut, nici nu fac repetiții ca să-l înțrețină.

Dar dacă este așa, dacă prilejurile sunt așa de rari pentru cântecele vechi, dacă lăutarii nu mai fac repetiție ca să nu le uite, atunci cum se face că se mai găsește câte unul care să mai știe atâtea cântece vechi, cum a fost de pildă *Petrea Crețu Șolcanul*, lăutarul Brăilei, de la care avem atâtea cântece în colecțiunea lui G. Dem. Teodorescu?

Adevărul e că nu prea sunt mulți cari știu cântece vechi, dar vorba e cum de le știu acei cari sunt?

Părerea mea este că de obicei lăutarii și acei cari ne cântă cântece bătrânești, cântece vechi, cântece lungi, nu știu aceste cântece pe din afară, pe de-a rostul, ci, când li se cer, ei le *improvizează după teme cunoscute*.

Lăutarul știe tema, întâmplarea, povestea lui *Meșterul Manole*, de pildă, a lui *Ivan Iorgovan*, a lui *Corbea*, a lui *Dobrișan* sau *Oprișan*, a lui *Miul Cobiul*, *Fulga*, *Badiul*, *Gheorghelaș*, *Ghiță Cătănuță*, *Chira*, *Ilencața Sandului*, etc.; și pe această temă improvizează, adică croește versuri.

Că sunt în stare lăutarii să improvizeze versuri nu rămâne îndoială, pentru că se știe că sunt chiar săteni neștiutori de carte cari la ocazie fac versuri. Am cunoscut mulți de aceștia și pot cita nume cari se pot controla încă: *Ioan a Simionesei*, gospodar și fost consilier comunal în satul Lungani-de-Sus, județul Iași și *Vasile a lui Vasile Rotaru* gospodar în aceeași comună.

Lăutarii chiar prin profesiunea lor, recitând mereu la versuri făcute de alții, cu timpul, mai ales dacă au ceva talent, ajung să improvizeze și ei.

Și le vine chiar și îndemână să improvizeze, căci ce fac ei?

Lăutarul cântă și din gură și din diblă. Incepe din diblă, îi trage vr'o câteva *taximuri* în sus și'n jos, arpejuri cari n'au a face nimic cu cântecul; dar în timpul cât le face, el se gândește de-și croește în minte strofa sau versul de care are nevoie. Când are strofa gata în minte, atunci cântă și melodia, iar după melodie cântă în sfârșit și versurile, un vers, două sau cel mult o strofă. După aceasta vine iar un *taxim* sau un rând de *taximuri*, după cum are nevoie să se gândească mai mult ori mai puțin,—până să-și croească iar versurile, apoi iar melodia și iar versurile și așa mai departe.

Din pricina acestei improvizări silite sau grăbite, lăutarul, se'nțelege, adese ori face versuri proaste, și ca *formă* și ca *fond*.

Se găsesc în aceste cântece versuri și strofe sau grupe de versuri cari sunt nu numai lipsite de artă, ci pline de neînțeleșuri, de prostii.

Poezia populară, acea care circulă din gură 'n gură cu fond și cu formă cu tot, sau mai bine acele cari circulă sub o anumită formă stereotipă, au avantajul de a se ciurui, adică au avantajul de a-și perfecționa forma și chiar fondul din ce în ce mai mult.

Poeziile populare se perfecționează astfel pentru că trecând prin ciururile atâtor minți se curăță de tot ce nu e perfect, de tot ce nu e bun ori nu e înțeles.

Ce se întâmplă, de pildă, cu o poezie sau cu niște versuri cari se pun în circulație în popor, cari încep să treacă din gură în gură?

Versurile acestea nu pot fi decât:

Bune, rele sau mijlocii.

Dacă sunt *bune*, atunci dintre atâția câți le aud se găsește unul, un om căruia să-i placă și care să le țină minte. Acesta le va spune la alții, între cari se va găsi iar cineva care să le prindă și să le țină minte și așa mai departe.

Dacă sunt *rele*, atunci nu interesează pe nimeni; trec ne băgate în seamă și se uită, se duc ca și cum nici n'ar fi fost. Poporul păstrează numai ce e bun, nu se încarcă de voe cu sarcini nefolositoare. Numai hârția e suferitoare și primește pe ea tot ce voesc poeții cărturari; dar hârția e și răzbunătoare căci le păstrează toate prostiile ca să le vadă lumea.

Dacă *versurile* sunt mijlocii, adică dacă sunt bunișoare, dar au ceva neajunsuri, ceva greșeli, atunci se poate ca din câți le-au auzit, să se găsească unul care să le prindă în minte și când o avea prilejul să le spună și el la aiții, dar să poată să le spună *mai bine*, adică *să le îndrepteze*, să le facă bune. Dacă nu se găsește însă nici unul ca să le îndrepteze, atunci mor și ele, se pierd fără urmă ca și cele rele de tot.

Vrea să zică, în circulație trec numai acele versuri cari sunt bune. Prin urmare, dacă în *cântecele vechi* ori *bătrânești* găsim părți *rele*, aceasta însemnează că *forma lor nu circulă, nu se ciuruește, ci la fiecare dată, în gura fiecărui lăutar, fiecărui cântăreț, îmbracă formă nouă*.

O dovadă că la fiecare dată lăutarii improvizează forma acestor cântece, este faptul că ei nu sunt în stare să-ți spună a doua oară cântecul tot așa cum ți l'au spus întâiu. G. Dem. Teodorescu ar fi făcut foarte bine să supună la astfel de probă pe acei dela cari a cules el, de pildă pe Petre Crețul Șolcanul. De altfel această probă o poate face ori cine: după ce a cules dela un lăutar un cântec de acestea, peste o zi să-i spună că l'a pierdut, că a pierdut hârția pe care a fost scris și să-i ceară să i-l repete. Cu cât vor trece mai multe zile dela prima ediție—să zicem—cu atât diferența va fi și mai mare.

Altă dovadă e și faptul că în bucăți *diferite*, în cântece *diferite*, spuse de același lăutar, se întâlnesc *aceleași vorbe, aceleași idei*, ori chiar *aceleași versuri*.

Aceste versuri, aproape stereotipe, arată că lăutarul obișnuit cum este cu versurile, are și el *unele versuri* pe cari le știe oarecum pe dinafară, care sunt, cu la orice maestru, un fel de articole *făcute gata* și pe cari la nevoie le poate întrebuița unde voește.

Astfel fiecare lăutar are versuri aproape stereotipe *versuri gata de ale lui proprii*, pe cari le întâlnim în toate cântecele lui, și pe cari, se'nțelege, nu le mai întâlnim la alții,—numai dacă nu vor fi împrumutate.

În rezumat:

Din cele spuse mai sus se vede că sunt trei feluri de dovezi pe cari mă razim pentru a susținea că *lăutarii nu știu pe dinafară versurile cântecelor lungi, ci le improvizează la fiecare dată după teme cunoscute*.

Aceste trei feluri de dovezi sunt:

1. Că lăutarul nu poate să-ți repete întocmai cântecul lung, și diferența între o ediție și alta va fi cu atât mai mare cu cât între ambele ediții va fi trecut mai mult timp.

2. Că lăutarul în graba improvizării face versuri proaste, prin urmare prezența versurilor proaste în cântecele lungi, e semn de *improvizare*.

3. Versurile pe cari le-am numit stereotipe.

Dovada întâi n'o putem face aci. Dovada a doua

lăsăm s'o facă oricine, fiind prea lesnicioasă și ne oprim deci la cea de a treia.

Iată, de pildă, versuri de-acestea în cântecele bătrânești culese de G. Dem. Teodorescu dela *Petre Crețu Șolcanul*, după colecțiunea lui G. Dem. Teodorescu :

1. Miul Cobiul :

*Stăpâne, stăpâne,
Drag stăpân al meu,
Dat de Dumnezău,
Șaua nu m'apasă...*

pag. 491.

In Voinicul :

*Stăpâne, stăpâne,
Drag stăpân al meu,
Dat de Dumnezău,
Visul ce-ai visat...*

pag. 686.

2. In Badiul :

*Și-am să beau dobânzile
Cu nea Badiul cârciumarul
Cu nea Badiul măcelarul...*

pag. 546.

In Marcul Viteazul :

*Marcul ziu-i cârciumar,
Noaptea mi este măcelar :
Bea, măre, făr, de habar...*

pag. 663.

3. In Stanislav Viteazul :

*Dar în caic cine-mi sunt
Tot cu moțurile 'n vânt ?
Sunt cînzeci de Dristurcni
Și șeizeci de Gălățeni,
Cu optzeci de Giurgiiveni...*

pag. 562.

In Ilincuța Sandului :

*În caic cine mi-și sunt
Duși pe apă, duși pe vânt ?
Vr'o cînzeci de brăileni,
Șeizeci de Turci gălățeni,
Cu optzeci țarigrădeni
Și c'o sută giurgiiveni ..*

pag. 636.

4. In Stanislav Viteazul :

*Iar mai mare cin' era ?
Toți de cine-și asculta ?
Ia, de turcul mărunțel,
Mărunțel și bondocel,
Feciorul lui Ciupăgel
De țipă Giurgiul de el.*

pag. 562.

In Ilincuța Sandului :

*Foaie verde foi de treste
Dar mai mare cine-mi este
Turculețul mărunțel
Feciorul lui Ciupăgel
Se teme Giurgiul de el.*

pag. 636.

5. In Stanislav Viteazul :

*Ceaușul dacă vedea
Pe babă se necăja...
Mâna 'n seleaf că puneu,
Paloș mare că scoatea,
La babă se repezia
Țifele că-i despica
Și cu sare le săra..*

pag. 565.

In Ilincuța Sandului :

*Dară Turcul n'o credea
Pe ea mâna că puneu
Cot la cot că mi-o lega,*

*Paloș, măre, că scoatea
Țifele că-i despica
Și cu sare le săra...*

pag. 638.

6. In Tudorel :

*Tudorel ce mi-și făcea ?
Vreme multă nu perdea
Ci de tânăr se 'nsura,
Dalbă mândră că-și lua
.....
El pe-atât nu se lăsa :
De frumoasă ce-mi era
Cârciumărită c'o puneu.
Și, măre, 'mi cârciumărea,
'N drumul Țarigradului
La schela 'mpăratului,
Unde-mi trec oștirile,
Unde-mi merg poverile...
Cine pe drum că-mi trecea ..
La cârciumă se opria
De bea, măre, și iar bea.*

pag. 669.

In Juganii :

*Moș Drăgan... zicea :
De tânăr m'am însurat
Mândră dalbă mi-am luat ;
Dar p'atât nu mă lăsam
Cârciumărită mi-o puncam,
Și unde cârciumărcam ?
'N valea Țarigradului,
Pe calea 'mpăratului
Unde trec oștirile,
Unde curg averile.
Cine pe cale mergea...
La cârciumă se opria,
Vinșorul că mi-l bea...*

pag. 692.

(va urma)

TIL. D. SPERANȚIA

NUNTA LA ȚARĂ

Sâmbătă.—Lăutarii cântă hora răs-picat, iar nașa, ajutată de câteva fete, deapănă pe răs-chitor beteala. O așează pe capul unci codanc, a mai frumoasă și mai chipeșă. Se zice că fata care joacă beteala miresei îi vine rândul mai curând la măritiș ! Apoi prind hora toate fetele și o învățesc de câteva ori.

După joc nașa strânge beteala frumos într'un ciur împreună cu cununa de lămâiță, și cu daru pe care i l-a târguit ; și împreună cu fetele pleacă la mireasă. Lăutarii cântă tot drumul. Aci așteaptă multe fete și flăcăi. Se scoate în bătătură un scaun mai ridicat și se așează pe el un căpătâi. Nașa gătește mireasa. Ii prinde beteala peste coatele frumos pieptănate, îi așează florile înfipte în ace cu gămălia de urmuz. Suratele îi dau ocol împrejur ; îi mai înfig ici câte un boboc de lămâiță ; îi respiră dincolo firele de beteală. Mai colo șusuesc două fete și se uită cu dragoste la mireasă ; alta șoptește la ureche vecinii : că ar fi trebuit mai lungă beteala și floarea mai naltă ! După ce a gătit-o bine, desface bucata de rochie chită în patru, — fața care știe nașa că o prinde pe fină, — și i-o pune pe umăr ; iar mireasa sărută mâna nașei și-i dă șervetul de borangic, lung până în pământ. Apoi prind hora : fina și cu nașa alături. Lăutarii cântă mereu. Răsună glasul viorei

până departe, cobza îi ajută rar și răspicat, iar hora se lărgeste tot mai mult...

Scapătă soarele. Amurgul roșu stropește cerul; co-boară razele pe deal, clopotul turmelor zorește pe sub coastă și prin sat când și când latră câinii. Din casă în casă umblă fratele de mână cu plosca plină cu roșior și împodobită ca șiruri de mărgele. La toți le dă să închine odată în sănătatea ginerelui și a miresei. N'are vreme să mai stea de vorbă, doar: «să veniți diseară la masă» și iese în fugă pe poartă, trosnind cu pilu numai ciucuri la coderie, înpletit de cea care îi poartă dragostile. Fratele de mână colindă satu în fugă, căci sunt case multe, socrii cu dare de mână și trebuie să vestească pe toți oamenii!... Fetele și flăcăii se întorc cârduri, cârduri spre casă, a jucat mireasa beteala. Oamenii cari au întârziat pe la câmp grăbesc boulenii să ajungă mai repede acasă, că-i așteaptă nevasta, să se gătească pentru seara la masă.

S'a întunecat bine. Pe vatră sânt rânduite tingirile cu bucate: una cu fiertură, numai artane de găscă, pentru nași, alta cu varză; mai colo în unghi se rumenește, la dogoarea focului, vre-o două curcani, iar în cuptor se coace îndelete azimele albe și umflate. Două femei, nu tocmai bătrâne, — dintre rubedeniile socrilor, — stau la mânușa oalelor. Intoarce dincolo, mestecă colo, mai trage jăratecul la o parte, prea e iute, să nu părlească găinele, ori să arză găscă din frigare! Apoi ciocnesc oalele amândouă pe vatră și dau și câte un chiot. Le dogorește focul și vinul le scoate roșăța în o-brazul scofălcit. Le-a făcut lăutarii și lor un cântec și au jucat de una singură pe vatră cu mâinile în șolduri și cu testemelele date pe spate. În odaia mare e rându-ită masa. Jos, cât ține, casa e așternută o meseală și de jur împrejur căpătâie. Azimele sunt rânduite una lângă alta și pe fiecare câte un pumn de stafide. Intre pâini sunt ceaunele cu rachiu și apoi vin ploscile, cât fedeleșu, pline ochi cu 'năsprit. Incep să sosească și oamenii vestiți, fiecare cu nevasta. Care cum vine se așează la masă; femeile de-o parte, bărbații de alta. În capul mesei e locul nașilor. Acolo a pus un căpătâi mai nalt; azima e înflorată numai cu creștături de furculiță, plosca nouă și împresurată cu mărgean. Nu trece mult și sosesc și nașii, cu lăutarii, trimesi mai de 'nainte cu un om al casei, cu ploconu, — o azimă, o găină friptă și o ploscă cu vin.

S'a umplut casa de meseni. Ciocnesc ceștile cu rachiu. Din colț, unu de mijloc, cu mustața neagră și cu ochii întunecoși, se întoarce spre capul mesei.

— Să vă trăiască finii! Să dea Dumnezeu cum la nuntă și la botez!

Dincolo unul cu părul cărunțit și roșcovan la obraz ridică ceașca.

— Să vă dea Dumnezeu parte de finișori, anu și botezu!

De prin toate colțurile răsună câte-un glas. Femeile nu se lasă nici ele mai pe jos. Ciocnesc cescile, se golesc ceaunele, apoi iar se umplu cu rachiu. Se îndoie în mâinele mesenilor azimele calde, se ridică aburul până în tavan și un miros plăcut gădilă pofta. Bătrânul mai din fund, de lângă naș, rupe pâinea dospită și albă ca a de târg.

— Par'că e coaptă la furnă! Nu le-ar mai muri zilele la babile alea de pe vatră!...

— Cine e babă!.. Și femeia intră cu străchinele rase cu mâncare.

Bătrânul dă din cap, răsturnând ceașca pe gât.

— Voi!.. Păi ce nu sunteți babe?! V'ați oșcăit de tot!...

Ridică fruntea în sus și scoate pieptul afară. Femeia ia o ceașcă cu rachiu, a mai mare.

— Aide să vedem cine e mai bătrân!

L'a întrecut pe moșneag!.., el a rămas mai pe urmă cu ceașca!.. Mesenii râd.

— Degeaba moș Cinchirdel că te-a rămas baba!.. Ia uite, nici picătură de leac, n'a mai e în ceașca ei!..

Bătrânul dă din cap.

— Ce să te pui cu muerea mă!.. Să fii de șapte palme în piept, ea tot te răpune!.. N'ai văzut cocoșu cât e el de falnic și măreț, când se dă pe lângă găină se face mititel?!..

Femeia înțepată.

— Vezi c'ai îmbătrânit!.. Nu mai ești bun de nimic!..

Moș Ciuchindel își dă căciula pe ceafă.

— Ba zău, acum sunt flăcău!.. Când oi face cu o-chiul dobor cinci!..

Lăutarii cântă într'una, cine le dă răgaz!.. Au venit toți oamenii cari au fost chemați. Iese aburul din străchinele cu fiertură, azimele calde, atunci scoase din cuptor, miroase frumos, și găscă rumenită par'că îi face pe necaz nasului. Au pornit acum și ploștile printre meseni; merg din mână în mână și la fiecare o auzi; tot, tot, tot!.. apoi i-o dă vecinului: «Ia sărut-o și tu mă!.. dar vezi să nu-ți pui mîntea cu ea!».

Nașii au plosca lor și se învârtește aci împrejur, la câți-va, fruntea satului! Și lăutarii tot acoloa cântă, ce le poruncește nașu mai întâiu. Socrii nu stau la masă, ei umblă în coa, în colo; iau seama să vadă dacă e masa încărcată, ciocnesc cu toți. Din fund ridică unul plosca.

— Să-ți trăiască socru mare!.. Aide noroc și să-ți dea Dumnezeu nepoți! Ca spuza bă! să joci și la nunta lor!..

Socru îmbrăcat cu cămașă nouă, în chenar și albă floare.

— Noroc, noroc!.. să ne trăiască copiii!.. să trăim cu toții!..

— Lasă că deabia ai început nepoate Gheorghe, taie vorba moș Ciuchirdel. Mai ai încă cinci!.. Cârlanu ăla.. ca mâine îți aduce nora!..

Băiatul se rușinează și își trage capul după ușă.

— Apoi noroc socrului!.. Și o să mai faci!..

Prâslea n'a venit până acum!.. Ala mai încolo!.. Eu am făcut opt nunți!.. Și d'o vrea Dumnezeu o să chiui și la nepoți!.. Cine n'are copii ăla nu e om mă!.. Eu am avut doispre'ce! Mi-a luat și Cel de sus și slavă Domnului mi-a lăsat și mie!

Să trăiască copiii!.. să trăim cu toții mă băieți!

Pune plosca la gură și îi trage sănătos!.. Nașu își șterge mustața castanie cu șervetu nou.

— Nu te lăsa moș Ciuchirdel!.. să-i răsufli în fund!

Bătrânul trage măneca cămășii pe la gură și dă plosca mai nainte.

— Mă cu m'aș lăsa, dar nu mă lasă roșioru pe mine?... Și nu știu ce are plosca asta că par'că se lipește de buze!..

! Lăutarii nu mai stau din mâini. Și cine îi lasă să tacă din gură!.. Au luat la rând toate cânteccele ccri le-au știut. Au cântat și pe al nașilor : seara pe luniță nuniță, nuniță! Nașei îi rîd ochii în cap. Tânără și cu fața bălană, îi stă așa de bine tulpanul alb și cusut în colțuri cu flori albastre. Nașu așîderea : cu cămașa de borangic și bătută cu găurele pe la piept. Au zis lăutarii și pe nevasta cu amanți mulți trimete bărbatu la moară, când e vremea rea și sloată, să stea stămâna 'ncheiată!.. Printre oameni se aude : «A fost prea prost ăla!» Altul de dincolo rîzînd în ciuda femeilor : «Mă muerea e bună să-i răsucești gâtul!.. Au cântat pe : Lelea cu coadele lungi și cu strungăreață în dinți te face pe drum să plîngi!.. Femeilor le rîd ochii în cap și se țin mîndre. Dau mereu cu ploscile și mai trag și câte un chiot. Apoi au cântat pe Ghiță Cătănuță, pe Miu haiducu, pe Jianu Moș Ciuchirdel a pus căciula jos și cu spatele rezemat de perete asculta cu ochii la lăutari. Trage țigane cu arcușu rar și lung ; când și când tace glasul vioarei, numai cobza se aude încet și atunci zic amîndoi din gură. Cîntă pe Iancu Jianu cu haiducii lui, cum înfundau codru când da frunza fagului, bobocu maceșului, Cîntă lăutarii și sufletul bătrînului cîntă și el. Moș Ciuchirdel zice și el din gură. Nu-l ajută glasul, dar îi tremură capul și parcă ar mânca vorbele când spun lăutarii! Cum se 'mbracă pădurea năpădeau haiducii 'n ea! Și cîntă durerile lui Iancu, cum îl gonea potera, dar lui nu-i era frică, că-l făcuse mă-sa voinic n'avea teamă de nimic ; umbla cu mîinile goale, doar la brâu șapte pistoale! Umblă Jianu cu tovarășii lui prin codrul fără luminiși. Țin calea la ciocoi ; că ciocoi au poli, numai de cei gălbiori ! Stau haiducii la răspîntii să mi-i prinză pe boeri și să dea mîna cu ei ; să-i mîngăie așa nițel, la retezu capului unde-i păs voinicului ; și la furca pieptului, la casa sufletului!.. Și de-l jupoi pe bogat nu este nici un păcat ; căci sunt banii nemunciți, din spinarea săracului, din masa flămîndului ! Spun lăutarii din gură ; iar glasul vioarei se pierde din ce în ce mai subțire, se ridică și se coboară agale gros tot mai gros. E cîntecul lui Iancu, e dorul Jianului!.. Acum cîntă codrul parcă, cîntă isvoarele, cîntă Oltul turburat ; e glasul apei de departe, de peste munți ; cîntă vremile cari au trecut de mult!.. Și iar mai zic din gură : Surioară căprioară roade poala codrului să vîd matca Oltului!..

Au schimbat lăutarii într'o horă d'alea îndesate cari îi frămîntă trupul pe loc. Se prind mesenii unul câte unul. De-abia îi mai încape casa! Câte o femeie de mijloc aprinsă la obraz și cu barișu dat pe spate numai o auzi : nu mă las, nu mă las!.. Și și îndoiaie șalele pe loc, cu mîinile ridicate în sus, lăsîndu-se când pe un picior când pe altul! Nu mai a rămas nici unul la masă. Moș Ciuchirdel se scoală și el, și cu mîinele întinse.

— Nu mă las nici eu!.. nu mă las!..

Se prinde lîngă naș. Aduce piciorul încet, rar și o lovește tot unde trebuie!..

— Pă loc, pă loc!.. Mai repede mă din cobză!.. Așa!.. așa!.. Lasă dibla mai jos!.. Iauz, iauz!.. Zup, zup!..

Mă voi nu știți să jucați!.. Uite așa,.. uite așa!.. Pune-o jos!

Lăutarul trage cu arcușul pe coarda groasă, parcă e din cimpoi. Moș Cinchirdel cu capul pe ceafă și cu gâtul gol, doar trupul și-l mișcă, se ține șirul cîntecului și atinge piciorul când îi place jocului.

— Așa mă,.. așa mă!.. Uite-l ia,.. uite-l ia!.. Zî,.. zî, zî!.. Mă numai inima să joace!.. Inima și trupul!.. Cu piciorul doar s'o minți,.. să-i faci pe necaz!.. Uite așa!.. uite așa!..

Se lasă pe vine, se răsucește într'un picior și rîndul tot nu-l încurcă!..

Iar dă drumul lăutaru cîntecului și îndesat. Arcușul trage subțirel și întoarce și o ridică și o coboară!.. Chiue mesenii și joacă de sare lipitura în sus. Când sunt mai înfierbîntați toți. Apoi numai încep iar lăutarii din gură.

Aoleo ce mai potop
Joacă și socru și tot
Numai soacra n'are loc
Că i-a dat fiertura'n foc!..

Tinerii după ce au ciocnit și ei câte un rînd două, cu mesenii,—mireasa abia gustînd din ceașcă, așa doar pe vârful limbei, și doar atingînd plosca de buze,—apoi își trec noaptea mai mult pe afară, pe prispă, ori prin grădină, se joacă dea numărutul stelelor. Când zice mireasa : «o stea logostea!» ginerile de dincolo : «două stele logostele» și-i sărută ochii!.. Dar tot nu le dă pace! Din năuntru se aude glasul lui moș Ciuchirdel.

— Măi, băieții ăia!.. Mai lăsați dragostele bă!.. Ori v'oți fi culcat!!

Bătrînul iese în prag cu capul gol și lasă să-i vie rîcoreală la pieptul deschiat și roșu ca coaja de rac fiert.

— Ce credeți că ați scăpat? Astă seară nu se doar-me ticule!.. Trebuie să stați coala cu noi de bîzăr, până în dalbă zi!.. Mă eu când am fost ginere o săptămîna încheiată am dus'o numa'n cătece și 'n jocuri!.. Și voi picotați de acuma!.. n'a răsărit nici cloșca!.. Lăutari!.. ia ziceți o chindie s'o fac cu tinerii ăștia!..

Ia de mîna pe ginere și mireasă. Se lasă pe vine și chiue.

— Uite așa!.. și la dreapta, și la stînga!.. Pune-o jos! Mai dăslușit mă cu dibla!.. Ia uite,.. v'am rămas!.. Să n'atingă piciorul de pămînt!.. Parcă ai fi sus în aer!.. Uite așa!.. Nu mă las!.. nu mă las!.. Eu n'am să mai mor mă!..

Ține masa cu jocurile și cu cîntecile toată noaptea. La ziuă albă, când se luminează bine, încep să se ridice mesenii, apoi pleacă și nașii,—tot cu plocon din partea socrilor, iar lăutarii îi duce în cătece până acasă.

(Numărul viitor urmează ziua de Duminică a nunței).

ION CHIRU-NANOV

BIBLIOGRAFIE

A. Stavri, Luminișuri (versuri), Edit. Viața Rom., Iași, 2 lei.
J. B. Brocișer. Chestiunea 'israeliților români. Partea I, Buc. 1910.

Vasile Gh. Ispir, Mînăstirile noastre, Studiu istorico-pragmatic, Buc. 1910.

LITERATURA

PROLOG LA «O PARTIDĂ DE ȘAH»

LEGENDĂ DRAMATICĂ INTR'UN ACT

Subiectu' acestei piese 'n versuri, l'am cules
 Dintr'o romanță, scrisă în anul... — mă cam înșel ades...
 O mie și trei sute. Prea fixă data nu-i,
 In cât c'un veac s'o mule stă'n placul ori-și-cui.
 Cincizeci de ani nainte sau cincizeci înapoi
 Tot una-s pentru mine, precum și pentru voi.
 Romanța era scrisă în limba provençală,
 Intr'o măsură lină, ușoară și egală,
 Ce, ca și-un glas de clopot domol, te obosește.
 Mirat am văzul, însă, că 'n versu-i se găsește
 Cules un fapt, și încă cu farmec povestit,
 Ce, s'o cîlesc, ba chiar să-mi placă, m'au silit.
 Era o zi de toamnă. O vreme prea ciudată,
 Ce 'ntunecă în suflet senina judecată!
 Iur — aburii, ce 'n aer din vîi se înălțau,
 Ori dulcile mirezme, ce din livezi porneau,
 Ori ploaia, ce 'n văzduhuri își adunase stropii,
 Ori fie presimțirea îndepărtată a gropii,
 Fapt e că peste gânduri un palid vâl s'așterne,
 Precum pe ramuri goale zăpada tristei ierne.
 Eram singur în casă, alene așezat —
 Ba ce zic? — pe divanu-mi de-abinelea culcat,
 Cu ochi pe jumătate închisi și cu o carte
 Și ea pe jumătate închisă. — De departe
 Veneau strigări și cânturi din câmp. — Era spre seară. —
 Prin găurile ferestrei simțiam cum se strecoară
 Un vânt zicându-mi parcă: Iarna cea tristă vine.
 Nici nu clipiam, cu toate că-mi șerpuiam prin vine
 Fiori de frig; dar lena mă cuprinsese așa,
 In cât răbdam fiorii, în tihnă să pot sta.
 Părea enormă — odaia, de-amurg întunecată —
 Din când în când, în salturi. o muscă 'ntârziată
 Țesea prin aer ritmuri misterioase, apoi
 Prostește da cu capul peste pereții goi.
 Perdelele ferestrei foșneau îngrijorate...
 Vă povestesc aceste căci — dacă n'o știți, poate —
 Nu suntem noi poeții cei care scriu, adese;
 E vântul ce îngănă șoptiri neînțelese,
 E-un cânt ce 'n amintire duios iar se ridică,
 E-aroma de țigară, e tot, și e nimic.
 E fâșia din haina unei ființi iubite,
 E ploaia monotonă, în picuri nesfârșite,
 E un divan molalec ca un amurg de vară,
 E soarele ce 'n geamuri un sноп de-argint coboară,
 Sunt lucrurile întregii naturi, e litania
 De care rade Ariost și plânge Ieremia. —
 Stam deci culcat, cu ochii închisi pe jumătate
 Și mintea rătăcită în năluciri ciudate.
 Lăsasem din mână cartea ca s'aștipesc, și-era,
 Precum v'am spus-o, toamnă, și seara coboru.
 Erau povești în carte, străvechi, copilăroase,
 De pagii viteji, de lupte, de hărce fioroase;
 Pe-alocuri era vorba cam slobodă, părănd
 Că un bunic o 'nșiră, răutăcios zămbind.
 E straniu că 'n acele foi vechi și de praf pline
 Iubirea e curată și frunțile senine!
 S'ar zice cum că timpul, ne 'nduplecat cu noi,
 Și-ar fi întors cărarea față de-acei eroi.
 Castelele trufase sunt azi ruini reci și sterpe,
 Pe cari edera crește cu 'ncolăcirii de șerpe,

Și turnurile măndre în fărână au căzut,
 Și sălile întinse splendoarea și-au pierdut;
 Căminele—uriaeșe, cu protectoare aripă,
 Sunt dărmături înforme; pe coperișuri țipă
 A moarte cucuiva; dar neclintii și mari,
 Mai trainici decât piatra, decât un turn mai turi,
 Din fier turnați, cei oameni de șovăeli streini,
 Se 'nalță azi în minte viteji, vîi și senini.
 Ii vezi, cu spada în șold, în mâni cu scutul greu;
 Azi castelan, dar ieri, în lupta cruntă, leu.
 Ce-i libertatea, patria ei n'au știut;
 Mureau pentru un nume ori pentru un sărut;
 Trei vorbe—aveau săpate în inimile lor:
 Isus, Iubită, Rege; și, mai strălucitor
 Ca soarele 'n ameză, un gând măreț—himeră—
 O lege fără formă, de neînving, severă,
 Dreptatea cea deplină, și iertătoare
 Vină,—cea de ne'nfrânt ca un cristal: Onoarea.—
 Atunci, cu tot vârtejul războiului cumplit,
 Tu, sfânt cult al familiei, divin ai strălucit.
 Atunci, în fața celor ce, muți, priveau cucernici,
 Descoperindu-și capul, părinți, moși, regi puternici,
 Prea-binecuvântau pe fiu, tută la rîndul său,
 Cu-un gest solemn ca gestul făcut spre Dumnezeu.
 Atunci știa bătrînul, când moartea peste pleoape
 Il atîngea, că fiu-i va fi când-va aproape,
 Și că nepotul gîngăș, un prunc fără cuvânt,
 Va coborî de-asemeni în strămoșesc mormânt;
 Și cel din urmă-i zămbet se pare că spunea,
 Nu plângeți, colo 'n ceruri când-va ne-om revedea.
 Și ce povești, în seri de iarnă, toți laolaltă adunați!
 Copile cu părul de aur, balauri înaripați,
 Năluce și vedenii, iubiri nefericite,
 Ce revărsau dulci lacrimi pe fețele—arămile.
 O, povestiri de lupte, de aventuri, iubire,
 Nori veseli, trecând gîngăș pe-un cer de 'nchipuir,
 O, pace cea senină dup' aspre încordări,
 O, vaste grădini, pline de-atîtea desfătări,
 O, gotice pupitre din domuri reci și-umbroase,
 In măndrele castele, o, fete mlădioase,
 O, umede năframe de julca așteptării,
 O, îngănări de harpă, o, rugă a 'nserării,
 O, zid de mănăstire, — azi trist, plin de scafeți, —
 Locaș pentru visare de sfinți și de poeți,
 Voi sunteți al viselor și al artelor focar,
 Trăiți cu-acei ce vă mai poartă încă, un regret amar
 Iar vremea, care șterge o operă măiastră,
 Ingâlbeni de moarte, și 'nsfălișarea voastră;
 Iar veacul, urmîndu-și ursita și cărarea,
 Vouă, amintiri de vrajă, vouă, vă lasă uitarea...
 Incetul cu 'ncetul în juru-mi se 'noptase. —
 Mă scuturai de lene. — Din lampă, mângăioase
 Invăluiri de raze cădeau pe file mule,
 Ce așteptau parcă un rod din orele pierdute;
 Și din romanța scrisă la — o mie și trei sute
 Făcui povestea 'n versuri, sub ochii-vă-așternute.

GIUSEPPE GIACOSA.

Tradusă din italienește de C. Sp. Hamaș & X...

BIBLIOGRAFIE

- Chestiuni de discutat. Articole extrase din Rev. Păstorul Ortodox, Pitești 1909.
 Giorgio del Vecchio, Un punto controverso nella storia delle dottrine politiche. Roma 1909.
 Anuarul Societății institutorilor și institutoarelor, cu sediul în București, pe anul 1909.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

LĂMURIRI PENTRU «FALANGA»

În *Falanga* din 17 Ianuarie, cor., citesc următoarele rânduri:

Pentru d. Rădulescu-Motru:

«Rugăm pe d. Rădulescu-Motru, directorul «Nouei Reviste Române» să binevoiască a ne lămuri cine își ia răspunderea pentru necuviințele strecurate la adresa scriitorilor români, în articolul referitor la poetul Cerna și iscălit de un oarecare Eugen Porn.

«Oare această insanitate literară este răsbunarea sus numitei reviste contra acelora dintre noi, cari am refuzat să colaborăm alături de un intrus fraudulos în literatură?

«Și oare d. Rădulescu-Motru crede cu adevărat că-și poate face o glorie din patronarea unor asemenea promiscuități?

«Cerem profesorului universitar și directorul unei reviste românești un răspuns loial, cu atât mai mult, cu cât ne adresăm unui coleg al nostru din «Societatea scriitorilor români».

Nici o semnătură.

Am recitit articolul incriminat al colaboratorului nostru d. Porn, intitulat: *Un poet: P. Cerna*, pentru a vedea unde s'au strecurat *necuviințele* și la adresa cui. În tot acest articol nu găsesc nici un nume propriu în afară de acela al d-lui P. Cerna, care este laudat. Este adevărat că se vorbește în el pe un ton aspru despre cooperativele între literați, despre nesfârșita serie de publicațiuni literare cari fac o literatură de o mediocritate revoltătoare, și altele la fel, dar toate acestea nu văd întru ce pot ele să atingă pe scriitorii români, *pe adevărații scriitori români*, pe cari sper că îi are și *Falanga* în vedere. Oare *Falanga* și-a propus să apere *mediocritatea literară*? În cazul acesta sunt obligat să-i aduc aminte de programul său, publicat numai cu șapte zile înainte și care zice textual:

«Umăr la umăr în lupta pentru *adevăr*—iată lozincă noastră; iată temelul nostru literar. Azi, invidia și ura pun sub obroc meritele celor mai buni scriitori; azi, lingușirea calculează ridică pe cei răi în paguba celor buni. Azi, interesul personal, interesul de gașcă, interesul politic, falsifică judecata dreaptă și curată, care ar trebui să fie crezul tuturor.

«Iar dacă vreunul s'a ridicat purtând flamura adevărului—ura, invidia, calculul, interesele de tot felul, au năpădit asupra-i să-l nimicim. Dar Adevărul nu pierie—și noi credem într'ănsul. Desprețuim pe cei ce, vrând să-și facă faimă politică, înhamă literatura la carul politice și-o fac să grăiască minciuna. Desprețuim pe cei cari, vrând să li se dea mai mult decât merită, își proclamă gloria, fără rușine, în mijlocul unor minți necoapte și, sulemenindu-și muza firavă, intronează neadevărul. Desprețuim pe cei ce, prin intrigă, prin drepturi câștigate fără drept, prin căi lăturalnice se pun în cale talentelor, amețind publicul cu strălucirea artei lor false. Desprețuim în fine, pe toți cei ce, cu vorbe mari, mistifică buna-credință tineretului pentru ca să-l împingă pe drumul neadevărului și să-și potolească o bolnavă sete de glorie...

«Niciodată adevărul n'a avut să sufere mai mult din partea pasiunilor și intereselor, ca acum. Niciodată nu s'a dat frâu mai liber, ca acum, exagerărilor. Românismul luminat, azi e șovinism orb; dragostea de poporul românesc—țărănism exclusiv; iubirea de distincțiune e mievrerie decadentă și inviolie simbolistă; năzuirea spre sănătatea artei e manierism gon-

goric și prețuirea exclusivă a formei; iar sfântul amor al frumosului—operație de bursă!»

Ce zice mai mult d. Porn, peste acelea constatate și de *Falanga*, și notați în aceeași zi, la 10 Ianuarie 1910? Mi se pare că nimic mai mult. Unde este dar necuviința?

A, dar d. Porn este *un oarecare*!

Un oarecare, nu. Este un tânăr care și-a făcut studiile liceale și universitare în țară la noi, cu deplin succes, care are toată cultura necesară pentru a scri în cestiunile de artă și literatură, cu acelaș drept cu care scriu *toți* acei ce scriu astăzi.

Înțeleg însă: d. Porn este evreu. Dacă este cineva evreu este «un oarecare»; fie el cât de cult, n'are drept să aibă o părere. În cestiunile de artă și literatură, criticii autohtoni, sau preținși autohtoni, și-au rezervat monopolul. Când un străin își permite să spună sau chiar adese ori numai să repete, aceea ce au afirmat mulți alți înaintea lui, atunci indignarea unor literați dela noi nu mai are margini. Auzi să ne critice un evreu! Dar atunci ce mai însemnăm noi, Români, în această țară? Ne-am compromis...

Nu știu dacă acesta va fi fost și raționamentul aceluia care mi-a pus întrebările de mai sus în *Falanga*. Dacă acesta a fost, atunci nu pot decât să regret faptul de a vedea boala *iorgismului* întinsă așa de mult; de răspuns n'am ce răspunde aici anume. Răspunsul este întreaga mea activitate dela *Noua Revistă Română*. Pentru mine, străinul, de ori și ce naționalitate ar fi el, este înainte de toate un om, pe care trebuie să-l respect; fiindcă respectul persoanei este prima datorie pe care mi-o impune cultura timpului meu. Calitatea de Român, ori cât de scumpă mi-ar fi ea, nu-mi întunecă deloc conștiința acestei datorii. Prin naționalism eu înțeleg un mijloc de întărire a iubirii dintre oameni și nici decum un mijloc de vrajbă și de ură.

Mi-aș permite chiar să recomand acest înțeles al naționalismului și redactorului dela *Falanga*, dacă nu-l are încă; probabil însă, că dânsul îl are, fiindcă este la *Falanga*. Literații de temperament își fac în genere o mândrie din sentimentele lor generoase; sunt unii cari nici nu admit în «republica» lor,—republica literaților,—decât cordialitatea internațională...

Prin urmare: cine ia răspunderea articolului în cestiune? O ia acela care l-a semnat. La *Noua Revistă Română* nu sunt slugi și stăpân, iresponsabili și responsabili, ci sunt colaboratori și director. Crede redactorul dela *Falanga* că d. Porn n'are dreptate să discute și să arate dânsul cum este adevărul. Și dacă discuția sa va contribui la găsirea adevărului, să fie sigur că tot ce va scrie dânsul va avea un ecou și în coloanele *Nouei Reviste Române*. Dar cu țipătul de *ho jidane!* *Taci jidane!* nu înlocuiește nimeni adevărul. Dacă adevărul s'ar înlocui numai cu atât, atunci ce lucru ușor ar fi cultura unui popor! Și ce lucru ușor ar fi mai ales literatura! Din nenorocire, cu asemenea țipete nu ajunge cineva să producă decât o maculatură de felul aceleia țipărite la... Vălenii de Munte!

Mă mai întrebă redactorul dela *Falanga* dacă este cumva la mijloc o răzbuinare din parte-mi în contra literaților cari au refuzat să colaboreze la revistă? Foarte

loial răspund că nu. Pe literații mediocri nu i-am invitat niciodată să scrie la revistă, și pe aceștia exclusiv i-a avut în vedere articolul incriminat. Literații cei buni au scris când au voit, fără să fie plictisiți de solicitările noastre. Și așa va fi și pe viitor. *Noua Revistă Română*, va rămâne, fără solicitări, deschisă literaturii, dar scopul principal al ei este punerea în discuție a problemelor politice și sociale dela ordinea zilei. Colaborarea literaților ne încântă și ne onorează, bine înțeles, dar noi nu o cerșim, și cu atât mai mult nu o aducem cu sila. Și această rezervă a noastră este ușor de înțeles. Coloanele *Nouei Reviste Române* sunt prea adese ori ocupate cu articole politice, care precum să știe, orcât de obiective ar fi ele în formă, în fond sunt totdeauna ecoul intereselor și al patimilor omenești. Literatura, din potrivă, este totdeauna senină în formă și în fond. Puniând alături politica și literatura câte contraste nu se produc! Contraste umilitoare, bine înțeles, pentru politică. Să citești în fruntea revistei un articol violent de politică, scris de A. D. Xenopol, de N. Basilescu, de N. Em. Teohari, sau de scriitorul acestor rânduri, bunioară, și pe urmă să treci la un articol senin de literatură, din care, precum este totdeauna cazul la literații noștri, lipsește și cea mai mică violență de limbaj..., n'ar fi aceasta prea izbitor, și chiar de rău efect pentru cititor? De sigur. De aceea, din modestie, evităm să ne adresăm prea des literaților. Cea mai mare parte dintre aceștia planează într-o lume prea eterică pentru noi, acei cari facem politică; stilul lor este atât de impersonal și de clasic că prea ne aduce aminte, prin contrast, de patimile noastre! De aceea, încă odată o spunem, ne onorează colaborarea literaților, dar nu îndrăznim, din modestie, să o solicităm în bloc.

Din aceiași modestie, eu personal am și ezitat să răspund la amabila invitațiune ce mi s'a făcut de a lua parte la ședințele *Societății scriitorilor români*, societate de care îmi amintește și redactorul dela *Falanga*. Mi-a fost teamă să nu fiu un «intrus» în sânul ei. Această teamă mi-a crescut încă și mai mult acum după ce știu că redactorul dela *Falanga* îmi este coleg. Cum voiu putea eu să răspund la toate întrebările acestuia, întrebări care mi se vor face de sigur cu tonul cel mai urban, și cu expresiunile cele mai alese, dar cari vor fi cu atât mai pline de o ironie subtilă la adresa mea?... Cum voi putea eu să răspund fără să ating cu vr'un gest stângaciu, sau cu vre-o vorbă prea liberă, delicatetea de suflet a colegului meu, obișnuit să planze în lumea idealului și a formelor impecabile?

Pentru a mă corija pe viitor nu găsesc de cât un mijloc și anume: să încep a-mi cunoaște defectele.

De aceea, în unul din numerile viitoare ale acestei reviste voiu începe un studiu despre *psihologia trivialității, cu privire la manifestările ei în literatura românească de astăzi*, și când voiu termina acest studiu, sper să ies purificat de relele mele obiceiuri, în primul rând de obiceiul «de a patrona promiscuități», așa ca să merit cinstea de a sta de vorbă și de a mă lămuri mai pe larg cu colegii mei dela *Societatea scriitorilor români*.

C. RĂDULESCU-MOTRU

POLITICA ROMÂNILOR DIN ARDEAL

Fiind vorba de atitudinea României sub raportul politice externe, arătam ¹⁾ că avem alături cu Italia interesul ca și posibilitatea de a slăbi imperiul austro-ungar adoptând o nouă directivă. Posibil fiind chiar, după cum s'a prevăzut, ca față cu veleitățile Italiei în Albania și cu opunerea Austriei, să se determine nu numai o schimbare din punct de vedere politic extern dar și un conflict armat între aceste puteri, împrejurare de care va trebui să ne îngrijim spre a fi mai pregătiți ca atunci când n'am știut să profităm de aceiași situațiune în preziua luptei dela Solferino.

Naște totuși întrebarea: cum avem curajul să cugețăm la slăbirea Austro-Ungariei față cu situațiunea noastră în mijlocul oceanului slav și cu interesele politice naționale tradiționale a Românilor din Ardeal, potrivit cărora nu numai că nu trebuie să ne gândim la slăbirea imperiului Habsburgic, cât să luptăm spre a-l întări?

Aceasta este partea cea mai delicată a politicei noastre naționale și neapărat că atâta vreme cât nu s'a indicat o nouă directivă mai practică în acest domeniu, nu a putut fi întru atât nesocotită politica tradițională ca aceea care a acordat cel puțin o speranță dacă nu rezultate destul de apreciable.

Fără să ne ocupăm de stăruințele încercate de curând în Ungaria cu scopul întemeierii unui partid de împăcarea Românilor cu Ungurii, de oarece importanța sa e minimă iar tendințele zadarnice față cu puternicul curent național stimulat tot mai mult de șovinismul maghiar, ținem totuși să facem constatarea că politica tradițională nu a realizat speranțele sădite de Românii din Ardeal cu atâta sfințenie în Casa de Habsburg.

Într'adevăr, istoria luptelor lor naționale ne prezintă pagini pe cât de dureroase din cauza procesului de dominațiune și desnaționalizare pornit împotriva le de către maghiari, pe atât de înălțătoare ca entuziasm patriotic și devotament pentru casa de Habsburg, devotament care dacă acesteia i-a dat în bună parte dominațiunea asupra Ungariei, lor nu le a dat decât martiri. Horia, Cloșca, Iancu și toți ceilalți eroi martirizați n'au căzut în lupta cu Maghiarii pentru triumful cauzei lor naționale cât pentru triumful dominațiunii Austriei și casei respective, stimulați în acțiunea lor ades de către aceasta, distruși de ea atunci când interesele cauzei lor proprii îi erau protivnice. În general, ca răsplată, românii dobândiră heghemonia Maghiarilor cu recunoașterea tacită a uneltirilor acestora.

Se va putea observa însă că Românii din Ardeal, cu toate neajunsurile acestei heghemonii au obținut și foloase după urma politice tradiționale, precum bunăoară a fost posibilitatea de ași organiza biserica. Revine însă numai organizatorilor acestei biserici meritul creațiunii sale ca cult național, căci niciodată n'a putut fi aceasta în vederile Austriei, care astăzi sancționează atentatele Maghiarilor împotriva autonomiei sale. Nu mai amintim de legi, precum cea pentru îndreptățirea, naționalităților, câștigate cu atâtea jertfe făcute de Ro-

1) Noua Revistă Română No. 8, vol. 7.

mâni în serviciul Austriei și care în fapt n'au găsit nici o aplicare.

Totuși s'a zis că Austria și-a schimbat astăzi tactica față de naționalități, în locul luptelor naționale căutând să introducă luptele de ordin economic; în aceste vederi acordând chiar votul universal naționalităților de sub sceptrul său. Incercare zadarnică de a adormi astfel conștiința națională a diferitelor popoare, căci rezultatul îl cunoaștem: Austria a recurs și în imperiul său, cu tot votul universal, la mijloace de desnaționalizare precum e prigonirea limbilor slave. De unde deducem că se va acorda în curând și în Ungaria. Căci dacă și acolo se va aplica sistemul austriac, atunci nu rămâne decât ca realizându-se votul universal, Români să și îndrumeze interesele lor politice naționale pe altă cărare, și anume pe aceea care le va putea da și apăra drepturile lor întregi.

*

Față cu atitudinea Austriei și conduita Maghiarilor, Românii din Ardeal vor trebui să se convingă că entuziasmul măreț și înălțarea lor de suflet pentru isbânda cauzei naționale n'a fost de ajuns în trecut și nu e îndestulătoare nici astăzi fără a lua și alte măsuri de apărare, deocamdată circumscrise în cadrul posibilității împrejurărilor și drepturilor politice de acolo, cum vor trebui de asemenea să se convingă Românii de aici că puterea vitalității neamului nostru de dincolo nu îl va putea singură salva fără sprijinul posibil pe care regatul liber l'ar putea da din punct de vedere politic extern.

Așa că, cu toată admirațiunea pe care o avem pentru caracterele pe cari le-a produs situațiunea din Ardeal, rămâne de cugetat dacă o conduită politică a Românilor de acolo potrivită conduitei politice a Austriei nu va fi ertată de împrejurări pe lângă foloasele reale ce le-ar putea aduce.

În acest sens credem că s'a înțeles bine situațiunea atunci când prin presa austriacă precum și prin toate mijloacele ce au putut sta la îndemâna Românilor de dincolo, aceștia au reușit a alimenta în Austria un curent defavorabil atitudinii Maghiarilor, curent determinat de altfel de însăși Austria față cu vitezițiile Ungariei în chestia dualismului. Având de observat însă că procedeul românilor a avut mai mult caracterul unei plângeri a nedreptăților încercate din partea maghiarilor decât a unei provocățiuni, și că nu a fost complet întru cât o acțiune în aceste vederi dela Austria împotriva Maghiarilor nu e suficientă, trebuind împlinită cu o aceeași acțiune dela Maghiari împotriva imperiului austriac. Căci numai din învrăjbierea continuă a acestora va putea înflori ca rezultat politica națională a Românilor din Ardeal.

Astfel, în fața tendinței de separațiune a Ungariei de imperiul Habsburgic care îi rezistă și a multiplelor conflicte cari s'au ivit și se ivesc neconținut, Românii au toată posibilitatea să și manifesteze inteligența, utilizând toate aceste împrejurări în interesul cauzei românești.

În fapt, dată fiind situațiunea excepțională, Românilor le va fi motivat să procedeze politicește alături, indiferent de cine: Austriaci sau Maghiari, pentru do-

bândirea de satisfacțiuni vremelnice, conservând însă sistemul de împotrivire față de amândouă monarchiile, întru cât astăzi alături cu regatul român liber, amândouă au deopotrivă interesul de a'i desnaționaliza.

Care va putea fi rezultatul mai îndepărtat al acestui sistem nu trebuie să ne îngrijească, de oarece credem că la un conflict armat între Austria și Maghiari fatal se va ajunge când-va, indiferent de atitudinea Românilor, prin însăși năzuința de separațiune a elementului unguresc. Căci lucrurile fatal merg într'acolo, iar dacă e adevărat că istoria se repetă aici, e tocmai cazul de a se repeta, împrejurările din imperiul vecin nediferind prea mult de cele de acum o jumătate secol înapoi. Cel mult am putea releva ca deosebire situațiunea regatului român, de data aceasta liber și cu o forță armată apreciabilă.

Chestiunea care ne interesează e însă dacă această împrejurare va avea un rezultat fericit pentru cauza românească.

În această privință socotim că totul se va reduce la măsurile de procedare ce se vor lua, și anume la conducerea elementului românesc și pregătirea lui pe baza învățămintelor trase din trecut, învățăminte cari de sigur că se vor rezuma în priceperea de a lăsa eventual loc unei lupte de exterminare între Austria și Maghiari, spre a se istovi atunci când românii se vor reculege printr'o atitudine care să le menajeze numai cauza proprie, trecând astfel peste greșala din trecut de a mai da vre-un sprijin Austriei, pentru ca aceasta să acorde apoi Maghiarilor întâetatea.

Astfel că, dacă Austria va eși învingătoare într'un viitor probabil conflict cu Maghiarii, Românii, prin atitudinea lor, nu vor avea ce pierde, ci dimpotrivă se vor menține și înălța față cu Maghiarii îngenuchiați. Dacă însă împrejurările ar face ca aceștia să iasă biruitori, câpătând independența, atunci Austria de o parte slăbită și scoasă din luptă, de alta Maghiarii istoviți, independența Ungariei de care în aceste împrejurări atât de mult se tem unii români, departe de a aduce pierderea cauzei românești o va putea salva, de oarece față cu disproporțiua ce există în Ungaria între elementul maghiar și celealte popoare, n'ar fi de dorit decât ca în acele momente naționalitățile nemaghiare să rămână față în față numai cu Ungurii, căci cea ce le-a îngenuchiat până acum nu a fost puterea elementului maghiar ci legătura acestuia cu Austria.

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT

BIBLIOTECA NOUĂ

O pură și înălțătoare desfătare a minței; un rar, unic prilej de instructivă și intensă distracție intelectuală; emoțiuni covârșitoare și vizuini mărețe ale unei lumi noi și ale unei vieți aproape nebănuite vi le procură povestirea celor mai extraordinare aventuri, nu ale unui singur personaj, nu ale unei familii ori ale unui neam, ci ale întregii omeniri — descriere pe care o găsim în *Răsboiul Aerian*, cea mai puternică din operele marelui scriitor englez Wells, neîntrecut povestitor al vremurilor de ieri și de azi, și genial, profetic povestitor al epocii care o să urmeze celei în care trăim.

Cu o nemiloasă logică a faptelor, cu o prodigioasă putere de deducțiune și convingere, Wells, în *Răsboiul Aerian*, te face să vezi, te înfiorezi și să crezi în desnodământul tragic al dramei umanității întregi din veacul nostru de progres și civilizațiune.

În „*Răsboiul Aerian*” se perindează pe dinaintea ochilor noștri, întocmai ca pe pânza de proiecțiune a unui cinematograf, toate fazele teribilului cataclism universal, pricinuit de noua metodă de războaie între națiuni, rase și continente: luptele de pe uscat și apă, combinate cu bătăliile din văzduh, cu escadrelor de baloane dirijabile și flotele de aeroplane.

„*Răsboiul Aerian*” te inițiază în toate misterele viitoarei arte militare, te face să asști la enormele pregătiri din lumea întreagă, la izbucnirea conflagrațiunii generale, la groznicile bombardări din înaltul cerului, la încăerările ce se dau deasupra orașelor, la dezastrul ce urmează.

Intr'o fidelă, frumoasă și literară traducere românească, cele 2 volume, format mare, ale operei „*RĂSBOIUL AERIAN*” se găsesc de vânzare, pe prețul de 75 bani fiecare, la toate librăriile din țară. E o scriere ce nu trebuie să lipsească din mâna nimănui.

EDIT.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTAȚI și MANUFACTURA

Lănuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MATAȘARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Taffetas din fabrica *Bonnet* culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotate, Ciocapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul bolilor chirurgicale

Operațiuni și faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Analizează complet urine

sânge, lapte, spute, secrețiuni, suc gastric, fecale, paraziți, tumori, apă, vin, ceară, miere, stufe, etc.

Laboratorul D-rului G. Robin

singurul Dr. în medicină specialist cu o practică de Laborator de 15 ani,

De 11 ani Șef de Laborator al Spitalelor Civile

Str. I. C. Brătianu (Telefon 13/69)

— Cel mai mare laborator particular de —
Bacteriologie, Microscopie și Chimie

Vase pentru strins urină, etc. și instrucțiuni se trimit la cerere.

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25 97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători